

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДОВИХ КУЛЬТУРИ ФІНАНСОВИХ СТОСУНКІВ

Ставерська Т.О., канд. екон. наук, доц.
Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Економіка України за останні два роки зазнала впливу низки криз, поступовий вихід з економічної кризи, яку спричинила довготривала пандемія, було перервано, та фінансово-економічна криза катастрофічно посилилась внаслідок військових дій на території країни. Питання підвищення рівня фінансової культури, яка стала елементом стратегії виходу з кризи, набуло вищої актуальності, культура фінансових стосунків може стати основою системних заходів щодо виходу з економічної кризи та забезпечення сталого розвитку держави. Підвищення фінансової культури має значний не тільки економічний, а й соціальний ефект, а саме, зменшення безробіття, забезпечення фінансової безпеки населення.

Повномасштабна війна Росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Внаслідок війни ВВП впаде більш як на третину, а інфляція в рази перевищуватиме цільовий рівень. Наслідками, які вже зараз мають суттєвий вплив на фінансову систему України, стали зниження економічної активності та доходів населення, рекордне зростання дефіциту бюджету, критична залежність економіки України від міжнародної допомоги [1].

Актуальність проблеми фінансової культури й грамотності існує не лише для України, а й практично для всіх країн світу. Особливо наочно це проявилось під час світової фінансово-економічної кризи, коли більшість країн включило в національні стратегії соціально-економічного розвитку та фінансово-економічної безпеки питання економічної та фінансової грамотності, а серед восьми ключових компетенцій європейця було визначено підприємницьку й економічну грамотність.

В Україні у 2021 році за даними Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) зріс рівень фінансової грамотності як у порівнянні з 2018 р., так і в порівнянні з іншими країнами. За останні три роки індекс фінансової грамотності українців зріс до 12,3 балів порівняно з 11,6 балів у 2018 році [4].

Висновки дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році» підтверджують необхідність розробки та впровадження національної програми підвищення фінансової грамотності населення України, заходи якої повинні бути розроблені з урахуванням особливостей певних груп населення за віком, рівнем освіти, території проживання, рівнем доходу. Враховуючи, що фінансова грамотність є елементом загальної культури фінансових стосунків, на наш погляд розробці програми підвищення фінансової грамотності повинно передувати дослідження взаємозв'язку фінансової обізнаності, фінансової освіченості, фінансової культури, фінансової грамотності.

Культура фінансових стосунків більш широка категорія, ніж поняття «фінансова культура» та «фінансова грамотність», містить в собі ці два поняття. Слід зазначити, що фінансова культура може бути сформована в результаті реалізації цілісної програми, яка має забезпечити зростання фінансової грамотності та компетентності, набуття професійних фінансових компетенцій та запровадження масової фінансової культури.

Таким чином, базову ланку системи формування культури фінансових стосунків обіймає фінансова обізнаність, на основі якої формується фінансова культура та грамотність, наявність яких у більшості населення сприятиме формуванню загальної культури фінансових стосунків суспільства (рис. 1).

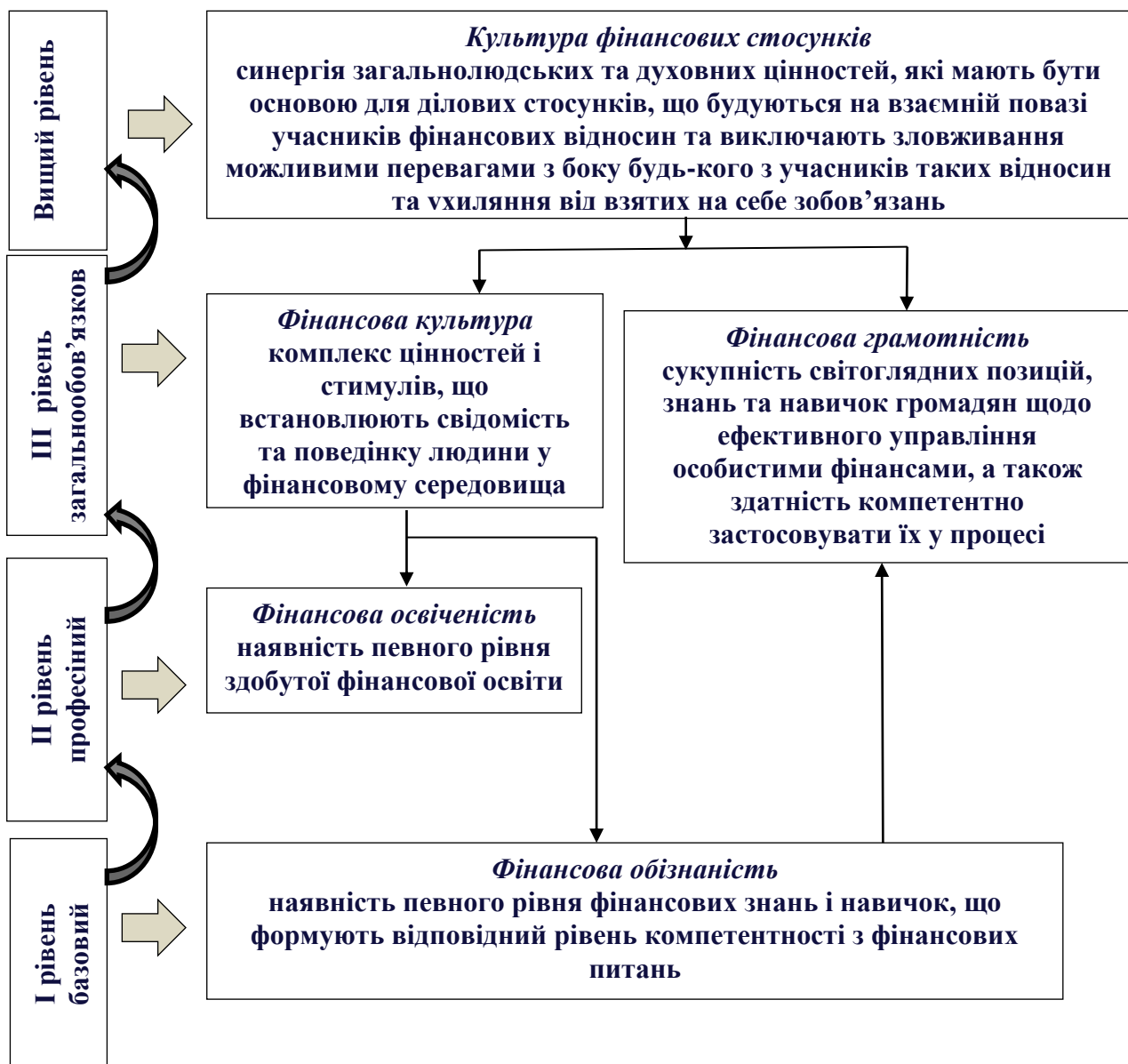

Рис. 1. Ієрархічна структура та визначення основних елементів культури фінансових стосунків

(розроблено авторами на основі 1, 2, 3, 4)

Формування культури фінансових стосунків у суспільстві залежить від усіх учасників фінансових відносин: держави (створення та підтримка умов для формування культури фінансових стосунків між учасниками фінансових відносин), фінансових установ (добросесність виконання зобов'язань перед споживачами фінансових продуктів та державою) та споживачів фінансових послуг та продуктів (обізнана фінансова поведінка, відповідальне ставлення до прийняття фінансових рішень).

Сформована фінансова культура суспільства виконує наступні функції:

- передача соціально-економічних цінностей, правил, що визначають суть економічної свідомості та мислення;
- вибір із успадкованих цінностей, норм для вирішення завдань на наступних етапах розвитку суспільства;
- оновлення соціально-економічних цінностей, норм через вироблення нових і використання перспективних цінностей з інших культур.

Формування в Україні характерної для розвинутого суспільства культури фінансових стосунків сприятиме скороченню термінів виходу з фінансово-економічної кризи, досягненню фінансової стабільності в державі та сталого розвитку у перспективі.

Формування та впровадження національної програми підвищення фінансової культури з урахування запропонованої ієрархічної структури елементів культури фінансових відносин, особливостей та взаємозалежності фінансової обізнаності, освіченості, грамотності та культури забезпечить поступовий та програмований перехід від базового рівня (фінансової обізнаності населення) до вищого рівня – формування культури фінансових стосунків українського суспільства.

Інформаційні джерела:

1. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4
2. Звіт за результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2019». Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» URL: <http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/ua.pdf>
3. Гончар Л.В., Гарна С.О., Мартиненко А.О. Фінансова грамотність населення України як фактор успішного розвитку держави. Інноваційна економіка. 2019. Вип.1-2 [78] С.182-186.
4. Звіт за результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021». Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/2021.